

УДК 911.3

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Р.С. Молікевич

stoa13@rambler.ru

Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна

Питаннями комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів з акцентами на різних його складових займалася ціла когорта вітчизняних і зарубіжних вчених: Г.В. Балабанов, В.А. Поповкін, О.В. Гладкий, С.І. Іщук, О.С. Чмир, Л.Г. Руденко, О.І. Шаблій, О.Г. Топчієв, Л.М. Немець, А.І. Чистобаєв, М.Д. Шаригин [1 та ін.]. У той же час, у географічній літературі недостатньо повно опрацьовано питання застосування методичного інструментарію суспільно-географічних досліджень у регіональній діагностиці медико-демографічної ситуації (МДС). Але саме показники МДС найбільш виважено відображають соціальний стан та якість життя населення регіону, які, у свою чергу мають вагомий вплив на тенденції економічного розвитку. Тобто оцінка МДС є наріжним каменем при створенні стратегій і програм регіонального розвитку і потребує особливої уваги з боку науковців.

Сучасна ситуація з істотною територіальною диференціацією медико-демографічних показників на рівні регіонів України і нижче вимагає глибокого наукового аналізу та обов'язкового використання даних цього аналізу при формуванні демографічної політики та вдосконаленні системи охорони здоров'я на територіях різного рівня. Особлива потреба у виявленні умов, причин і факторів, що формують сучасні показники народжуваності, смертності, очікуваної тривалості життя та показники захворюваності населення, виникає в тих регіонах, які відіграють першорядну роль у розвитку господарства країни, а також там, де склалася і продовжує поглиблюватися кризова демографічна обстановка і гостро відчувається дефіцит трудових ресурсів. При вивченні різних демографічних явищ важливо виходити з

принципу: «...щоб дійсно знати предмет, треба охопити, вивчити всі його сторони, всі зв'язки і «опосередкування» [2, с.221].

Регіональний аналіз МДС здійснюють на основі даних, що знаходяться в облікових статистичних формах Державної служби статистики України, демографічних щорічників, статистичних збірників та інших довідкових документах. Нерідко це доповнюється і даними соціологічних опитувань населення щодо стану його здоров'я, рівня надання медичної допомоги тощо.

Аналіз МДС включає в себе дослідження цілого ряду категорій і статистичних показників та їх взаємозв'язків, які в загальному вигляді можна відобразити відповідною схемою (рис.1). Як бачимо, для розкриття характерних рис МДС (на національному і регіональному рівнях) базовими категоріями виступають чисельність населення з поділом його на сільське і міське, народжуваність, смертність, статеві-вікова структура, захворюваність і очікувана тривалість життя населення. Вивчення МДС в контексті якості життя населення також передбачає включення специфічних показників: кількість абортів на 100 пологів, рівень інвалідизації населення (кількість інвалідів на 100 осіб), кількість громадян, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи на 1000 населення, частка господарств, члени яких оцінили свій стан здоров'я як поганий (%) [3, с.106].

Регіональний аналіз МДС проводиться за допомогою низки суспільно-географічних методів. Оцінка стану наведених медико-демографічних показників та їх динаміки здійснюється за допомогою методів статистичного зведення та групування, варіаційного, динамічного та графічного аналізу [4]. Для типологізації регіонів з метою виявлення однорідних груп використовується метод статистичного групування та метод багатомірного статистичного аналізу – кластерний аналіз [5]. Залежність медико-демографічних показників від чинників, які впливають на формування МДС, виявляється за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Результати проведених розрахунків, типізацій, у свою чергу, візуалізуються за допомогою картографічного методу.

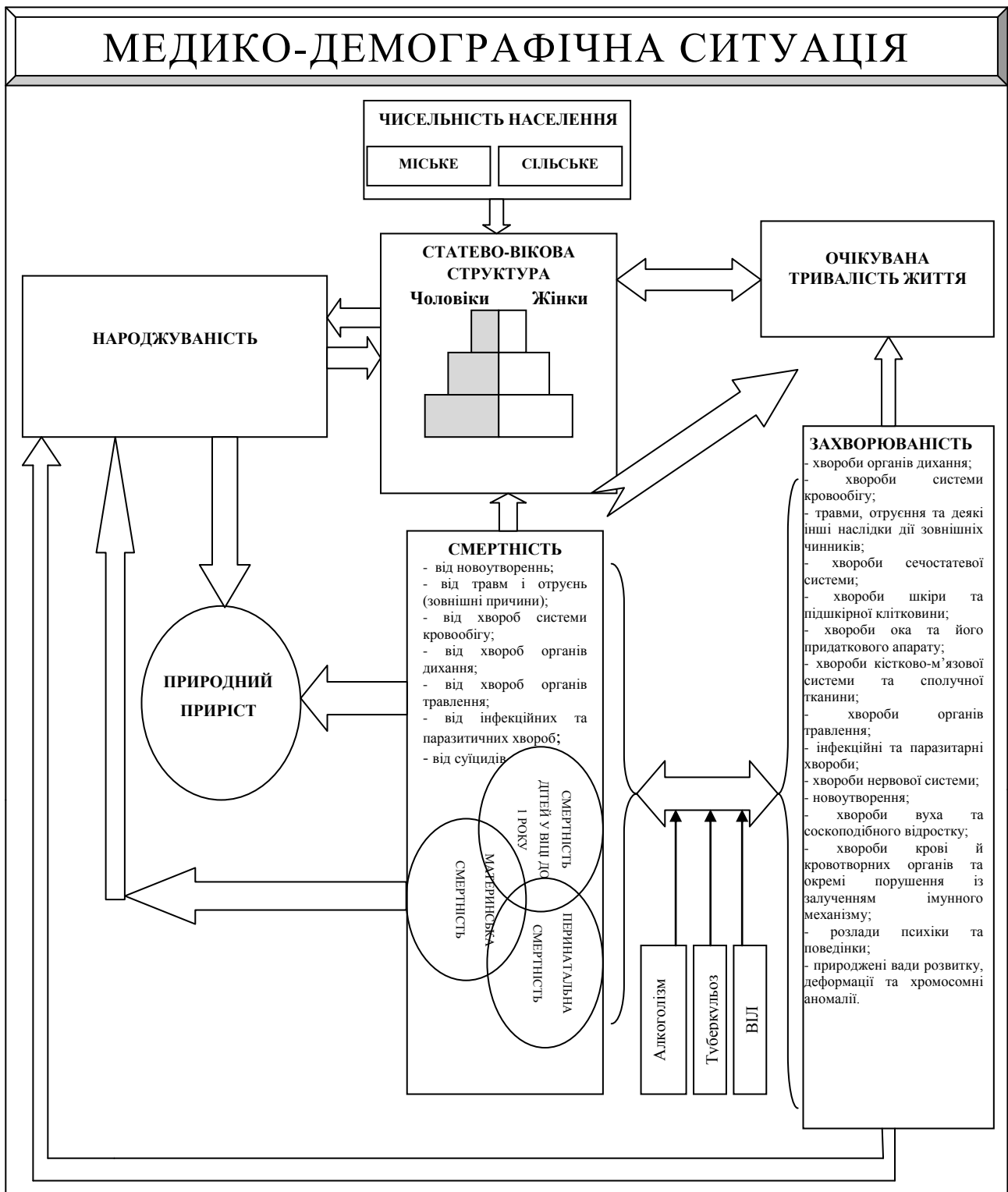

Рис.1. Схема основних категорій і взаємозв'язків між ними у дослідженні МДС.

Відповідно до зазначеного, найбільш актуальними складовими регіонального дослідження МДС залишаються:

- оцінка кількісних та якісних характеристик населення регіону;

- вивчення динаміки стану здоров'я населення (захворюваності, інвалідності, загальної та дитячої смертності), факторів, що визначають їх рівень та характер;

- встановлення наявності чи відсутності тенденцій медико-демографічних процесів та факторів, що їх обумовлюють;

- типологізація регіонів за специфікою МДС;

- інтегральна оцінка основних детермінант формування регіональної диференціації МДС;

- визначення перспектив та основних напрямків поліпшення МДС та вирівнювання її регіональних асиметрій.

Перелік конкретних показників в оцінці МДС, наприклад, регіонів України і адміністративних районів в межах однієї з областей, буде різним. На регіональному рівні використовуються узагальнюючі показники відтворення і здоров'я, які мають синтетичний характер і опосередковано відображають специфіку соціально-економічного розвитку регіонів. Проте кожен регіон має самостійний цикл і особливості відтворення населення і стану його здоров'я, які залежні від співвідношень міського і сільського населення, зайнятості, місцевої екологічної ситуації, розвитку локальної мережі медичної допомоги і т.д. Вивчення особливостей медико-демографічного відтворювального процесу в такому випадку повинен базуватися на дослідженні багатьох зв'язків з урахуванням способу та умов життя населення територіях і у поселеннях.

Список використаних джерел: 1. Арзянцева Д.А. Наукові підходи до комплексної оцінки медико-демографічної ситуації в регіоні // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. - 2008. - №3. - С. 451-455. 2. Бедный, М.С. Демографические факторы здоровья [Текст] / М.С. Бедный. - М. : Финансы и статистика, 1984. - 246 с. 3. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація / І. В. Гукалова. – К.: ДП «Друкарня МВС України», 2009. – 347 с. 4. Орлова Н.М. Методологія комплексного медико-соціального аналізу регіональних особливостей стану здоров'я населення / Н. М. Орлова // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика . - 2013. - Вип. 22(4). - С. 198-204. 5. Пилипенко І.О. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області). / І.О. Пилипенко, Д.С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.